

MĀSU PROFESIONĀLĀS IDENTITĀTES ASPEKTI

Nurses professional identity issues

Gunta Bēta

Rīgas Stradiņa universitāte Liepājas filiāle, Latvija

E- pasts: Gunta.Beta@rsu.lv

Abstract. *Researches and publications on the professional identity of nurses and on the factors shaping it are comparatively rare in Latvia. In this respect, of significance is the entirety of several factors in projections of the personality of an individual and of assessment, provided by the patients and society: values, attitude and knowledge. The scope of the article applies to three periods in the life of a nurse: period till acquirement of professional education and periods of professional education and professional activities, during which forms the value system of the prospective nurse and develops her / his professional socialisation that in general encourages formation of the professional identity of a nurse.*

Keywords: *education, experience, identity, nurse, patient care, roles, values, self - confidence, self-esteem, theory.*

Identitātes termina skaidrojums, šajā gadījumā profesionālā jomā, nozīmē indivīda pašuztveri, pašraksturojumu, ir balstīts uz morālajām, intelektuālajām, profesionālajām īpašībām, kas gūst atzinību ne tikai personīgajā, bet arī profesionālū un pacientu vērtējumā un kopumā atspoguļo sabiedrības viedokli par māsu profesiju. Pedagoģijas terminu vārdnīcā identitāte tiek definēta kā pilnīga pazīmju kvalitātes vienādība noteiktas grupas ietvaros, pēc kurām atpazīst kādas grupas pārstāvi (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000.; 6). Nenoliedzami iespējamās dažādas determinantes, kas var sniegt viedokļu atšķirības attiecību sistēmās: personīgais – pacienta – kolēģu - sabiedrības vērtējums un veidot māsu profesionālās identitātes tēlu, jo profesionālā joma ietver dažādus māsas darbības kritēriju vērtējumus. Māsu prakses kontekstā tiek analizētas zināšanu, prasmju, vērtību izpratnes, pārliecības, attieksmes, sociāli nozīmīgu īpašību, kompetences, kā arī ētisko aspektu summārais vērtējums, kas sabiedrībā ir atpazīstams kā kompetentas māsas laba personiskā un profesionālā tēla kopums.

Pētījuma mērķis. Aktualizēt un padziļināt izpratni par māsu profesionālās identitātes veidošanos, akcentējot māsu individuālo un profesionālo vērtību attīstību saistībā ar profesionālās socializācijas periodiem, kuri kopumā veicina māsas pašapziņas, pašvērtējuma izveidi un profesionālās identitātes pašizjūtu.

Metodoloģijas apraksts. Pētījuma teorētisko pamatu veido latviešu autoru darbos un ārvalstu pētījumos izteiktās atziņas par personības pašizjūtu un profesionālās identitātes aspektiem. Pētījuma praktiskajā daļā izmantotas empīriskās metodes: anketēšana, datu apkopošana un personiskās pieredzes refleksija.

Analizējot māsu vēstures aspektus, būtiskas atziņas profesionālās identitātes kontekstā savās piezīmēs par aprūpi ir atzīmējusi māsu teoriju pamatlicēja Florence Naitingeila (Florence Nightingale), ka profesionālā identitāte māsām ir veidojusies

pakāpeniski, jau sākot no Krimas kara (1853-1856) laika. Māsu deviņpadsmitajā gadsimtā vēl nebija iemantojušas profesionālo uzticamību (Shisler C.M 2007.; 13), kas arī, zināmā mērā, uzskatāms par māsu identitātes veidošanās sākuma posmu. Identitātes jēdziena veidošanās pirmsākumam ir sociāli vēsturisks aspekts, kad izmantoja dzimumu segregāciju un māsu profesiju apguva tikai labi izglītotas sievietes, kuras, sniedzot aprūpi un informējot pacientus par veselīgu dzīvesveidu, varēja ievērojami uzlabot slimo pacientu pašsajūtu. Pieņēmums par dzimuma segregāciju laika gaitā ir zaudējis aktualitāti, jo jau 20. gadsimta sākumā ASV notika vīriešu māsu izglītošana un līdz šodienai profesijā vienlīdz labām sekmēm strādā abu dzimumu pārstāvji. Tādējādi var secināt, ka māsu profesijas saknes ir dziļas, pirmsākumi seni, un joprojām tā pastāvīgi attīstās kā profesija, lai ietu kopsolī ar mainīgo indivīdu un ģimeņu attīstību veselības aprūpes kontekstā, ņemot vērā sociālās pārmaiņas, tostarp pārmaiņas par sieviešu statusu sabiedrībā un ekonomiskos apstākļus. Šodien medicīnas mātai - sievietei vai vīrietim, ir jābūt profesionālim, kurš var būt gan aprūpētājs, gan tehniskais eksperts, gan arī administrators, spējot pielāgoties ātrām pārmaiņām, tehnoloģiju un veselības aprūpes attīstībā.

Māsu profesionālās identitātes veidošanās saistāma ar indivīda personības attīstības dimensiju un personīgās identitātes izveidi, pakāpeniski pilnveidojot indivīda personīgo "Es", radot nepārtrauktības izjūtu, ka process nosacīti sadalāms vairākos periodos, kuru ietvaros notiek māsu personīgo vērtību un attieksmju veidošanās.

Periods līdz profesionālās izglītības apguves uzsākšanai. Perioda pamatā ir indivīda pirmatnējā informācija par profesiju, ko veido personīgās pieredzes matricas veselības aprūpes sistēmā, kā arī daļēji sociāli vēsturisku faktoru ietekme, iespējams stereotipi (Kalisch Ph. & Kalisch B.; 11), tuvākās atbalsta sistēmas (ģimene, tuvinieki) ietekme, sabiedrības pašreizējais viedoklis par māsu profesiju. Pirmā perioda vērtības un priekšstati, kas ir asociējušies ar māsu profesionālo identitāti dažreiz mainās, uzsākot studijas, nonākot pirmajā prakses vietā, esot kontaktā ar pacientu un neparedzamajām prakses situācijām. Tomēr vairumā sastopami gadījumi, kad jaunajam studentam profesionālā virziena izjūta, kas ir apjausta jau bērnības, jaunības gados, paliek nemainīga un pārtop par galveno dzīves pamata virzību arī nonākot prakses vidē, reālās situācijās, kur profesionālās izvēles virziens gūst pastiprinājumu, veicinot motivāciju izzināt nezināmo minētā sfērā.

Profesionālās izglītības iegūšanas periods - formālās izglītības process, kurā, teorijas un prakses saistībā, students apgūst jaunas vērtības vai jau uz esošo vērtību bāzes pilnveido vērtības, kas saistās **ar** un **par** pacientu aprūpi. Profesionālas izglītības apguves procesā iespējams arī pretējais, jaunieģūtās vērtības liek izvēli pārvērtēt un izvēlēto specialitāti pamest.

Māsu profesionālas pamatvērtības, kas vienlaicīgi atbilst profesionālās identitātes fundamentālām nostādnēm saistībā ar profesionālo prasmju pielietojumu, nosaka Latvijas valdības institūciju reglamentēti dokumenti (14; 15),

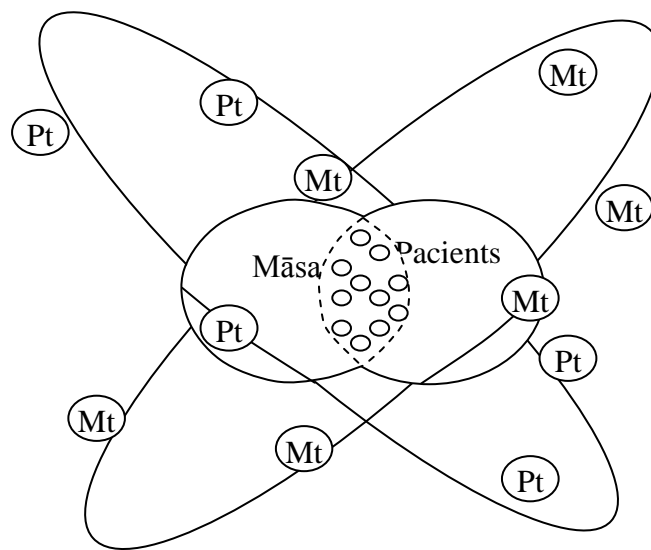
kuros definēti māsai veicamo pienākumu un uzdevumu spektrs. Izglītības process virza studentus meklēt un uzzināt atbildes uz jautājumiem: **kas, ko** un izprast atbildes jautājumam **kā**. Studiju procesā students bez bāzes zināšanām medicīnā un māsu teorijām pacientu aprūpē (Priede – Kalniņa Z.; 7), kuru aspekti liek konkrēto aprūpes situāciju skatīt sistēmā: pacients, veselība, vide un mijiedarbība apgūst studiju priekšmetus, kuri nākošai māsai sniedz zināšanas ne tikai profesionāli tehniskā jomā, bet arī palīdz iegūt teorētisku un praktisku izpratni profesionāli nozīmīgas dimensijas attīstībā, kas attiecas uz saskarsmes, psiholoģijas un pedagoģijas zināšanu pilnveidi. Pedagoģijas zināšanas ir daļa no veiksmīgas māsu darbības pamatiem, jo, lai veidotu konceptuālu atbalsta modeli pacientam, māsai izglītības procesā jāapgūst situācijas vērtēšanas principi: holistisks un humāns situācijas novērtējums (A. Maslovs, C. Rogers), tādējādi radot labvēlīgu vidi, uz kura bāzes māsa var veidot patiesu dialogu ar pacientu, kas balstīts uz ieinteresētu klausīšanos, balstot attiecības uz sadarbību, savstarpēju cieņu un uzticību. Kopumā var teikt, ka izglītības procesā notiek māsas profesionālās socializācijas process (Shinnyashiki G. T., Mendes I. A. C., Trvizan M. A., A. Day R. 2006.;12). Tas ir komplekss process, kurā nākošā māsa apgūst zināšanas, prasmes un saprašanu par profesionālo identitāti, kas jau raksturo viņu kā nākošo šīs profesijas locekli. Rezultātā studenta izpratnes attīstība ir virzīta trīs virzienos:

1. Ko es kā māsa varu darīt tur, kur es esmu? Pielietojot holistisku aprūpes modeli: indivīds – veselība – vide – māsas aktivitātes.
2. Kā es varu izmantot tās iespējas, kas man ir, balstoties uz esošajiem un potenciālajiem resursiem?
3. Kritiska darbības analīze, kas balstās uz refleksijas esamību – **ko izjūt, kā jūtas pacients?**

Studiju laikā, pieaugot zināšanām, mainās studenta vērtības, kurām sekojoši izmainās arī attieksme. Profesionālā socializācija ir kritisks aspekts māsas vērtību attīstībā, kurā var izdalīt divas fāzes: pirmā - socializācija mācību procesa laikā, apzinot darbības lomas; otrā, veicot profesionālas darbības, lai jau kā topošā māsa, veidotu attieksmi ar pacientiem pamatojoties uz iegūtām prasmēm un zināšanām (Shinnyashiki G. T., Mendes I. A. C., Trvizan M. A., A. Day R. 2006.;12).

Apskatot māsu profesionālo lietpratību veidojošos aspektus, jāuzsver pedagoģijas un māsu aprūpes teoriju vienojošas sistēmpieejas nozīme. Māsas-klienta/pacienta attiecības vispildīgāk no māsu teoriju viedokļa minētas H. Peplau (Hildegard E. Peplau 1909. – 1999.) starppersonu attiecību modelī, apskatot māsu lomas un pielietojamās darba metodes dažādās situācijās, akcentējot, ka pacientu aprūpe ir dziedināšanas māksla (Peplau H.E. 2004.; 9). Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, attīstot māsas - pacienta sadarbības modeli, veicot pacientu izglītojošus pasākumus īstermiņa vai ilgāka laika perioda sadarbības procesā, māsas darbība ir virzīta uz pacienta izpratnes veicināšanu, un tā rezultātā māsa cenšas panākt pacienta izziņas pilnveidi par esošo situāciju, perspektīvu veidošanu, izpildot gida, resursu apzinātāja, izglītotāja, aizstāvja, vadītāja, tehniskā eksperta, novērotāja, administratora, starpnieka, socializēšanās un drošības līdzekļa vai arī pētnieka

lomas. Māsa aprūpes procesā pielieto domāšanas operācijas: gadījumu analīzi, sintēzi, paralēli pacientu izglītošanas procesā iesaistot psihiskos procesus: uztveri, atmiņu, iztēli, domāšanu. Pielietojot lomas pacientu aprūpes sistēmās: māsa – pacients vai māsa – pacienta tuvinieki, ģimenes locekļi, veidojas personu mijiedarbība - starppersonu attiecību modelis. Mijiedarbība ir personu savstarpējā iedarbība, kas rada noteiktu attiecību modeli un pārmaiņas šo personu mērķos, motīvos, attieksmēs, rīcībā (6). Mijiedarbības rezultātā var uzlabot pacienta informatīvo zināšanu apjomu, kas pozitīvā gadījumā pacientam realizējas kā drošība jaunajā situācijā, jaunu rīcības aspektu apzināšana.

1. att. Pacientu aprūpes procesa trīs nozīmīgākas sastāvdaļas:

Pt – pedagoģijas teorijas, Mt – māsu aprūpes teorijas
O – māsu lomas

Patient care process, three important components:

Pt - pedagogical theories, Mt - nursing care theory
O - the role of nurses.

Māsu teoriju pilnvērtīga pielietošana pacientu aprūpē nepastāv bez pedagoģisko aspektu integrācijas, jo darbs ar pacientu, kur liela loma ir izglītošanas procesam, ir balstīts uz pedagoģisko principu pamatiem. Darbā ar pacientu māšai nepieciešams izprast kognitīvās, afektīvās un psihomotorās sfēras nozīmi. Būtiski pārzināt pedagoģijas pamatu (zināšanu, prasmju, iemaņu veidošanas metodes), to pielietošanas nozīmi, kuru integrācija profesionālajā darbā ir kā pastiprinošs fokuss abpusējai, māsa – pacients, mijiedarbībai un rezultāta sasniegšanai.

Pedagoģijas zināšanu nepieciešamība uzsvēta arī profesijas standartā. Māšai ir būtiski pēc katra sniegtā informācijas apjoma pārliecināties par atgriezeniskās saiknes esamību, jo atgriezeniskai saiknei jāseko tūlīt, apzinot pacienta vai viņa tuvinieku izpratnes pakāpi, pielietojot atgriezeniskās saiknes mērījumu metodes: pārrunas, novērtējumu par izvirzītajiem mērķiem. Analizējot māsu izglītošanas

darbu, var piekrist P. Benneres atziņai, ka māsa bieži ir kā gids un starpnieks, palīdzot jaunā situācijā nonākušam cilvēkam (Benner P. 1984.; 8) Atgriezeniskā saikne nevar tikt novērtēta virspusēji. Tās neesamības gadījumā nepieciešams izvērtēt iztrūkuma iemeslus, kas ir būtiski, lai bez pārpratumiem sasniegtu izvirzītos mērķus pacientam vēlamā veselības veicināšanā, saglabāšanā.

Profesionālās pamatizglītības iegūšanas periodā - trīs gadu laikā, studenta profesionālās socializācijas procesā, apgūstot teoriju, iegūstot praktiskās iemaņas procedūru, manipulāciju veikšanā pirmsklīniskajās un klīniskajās praksēs, nostiprinās esošās vai veidojas jaunas vērtības, atziņas un prasmes. Pakāpeniski veidojas pašapziņa, kas savukārt veido jaunās māsas pašvērtējumu. Šajā kontekstā, strādājot komandā vai individuāli, būtiska ir topošās māsas pašizjūta par veicamā darba nozīmību pacientam, kā arī pašvērtējums, saskatot sevi kā profesionālās kolēģu grupas locekli.

Indivīdi tiecas izveidot noteiktu priekšstatu par sevi, pamatojoties uz savām īpašībām – vismaz tām, kuras redz viņi. Priekšstatu kopums nosaka attieksmi pret sevi, iespējamās nākotnes ieceres un to kā cilvēks vērtē savu darbību (Geidžs N.L./ Berliners D.C. 1999.; 4). Teoriju apzināšana, prakse un pieredze veido vērtības. Savukārt vērtības ietekmē personas rīcību. Tās var arī uzskatīt par būtisku daļu no cilvēka eksistences. Ar vērtībām, tās vērsot prioritātēs, māsa veido savu profesionālo attieksmi, saņemot par to novērtējumu. Vērtības lielā mērā tiek aktualizētas caur morālo attieksmi, kas raksturo rūpīgu komunikāciju un vērtību māsas darbā. Vērtība nav jābūtība, ideāls, bet tā eksistē cilvēka īstenībā un pret to veidojas noteikta individuāla attieksme (Ābele A. 2002.; 1). R. Garleja atzīmē, ka, „lai vērtība kļūtu par personības struktūrelementu, tā ir jāapgūst, jāizprot, jāpārdzīvo, un tikai tad tā kļūst par personības uzvedību determinējošu faktoru”(Garleja R. 2006.; 3).

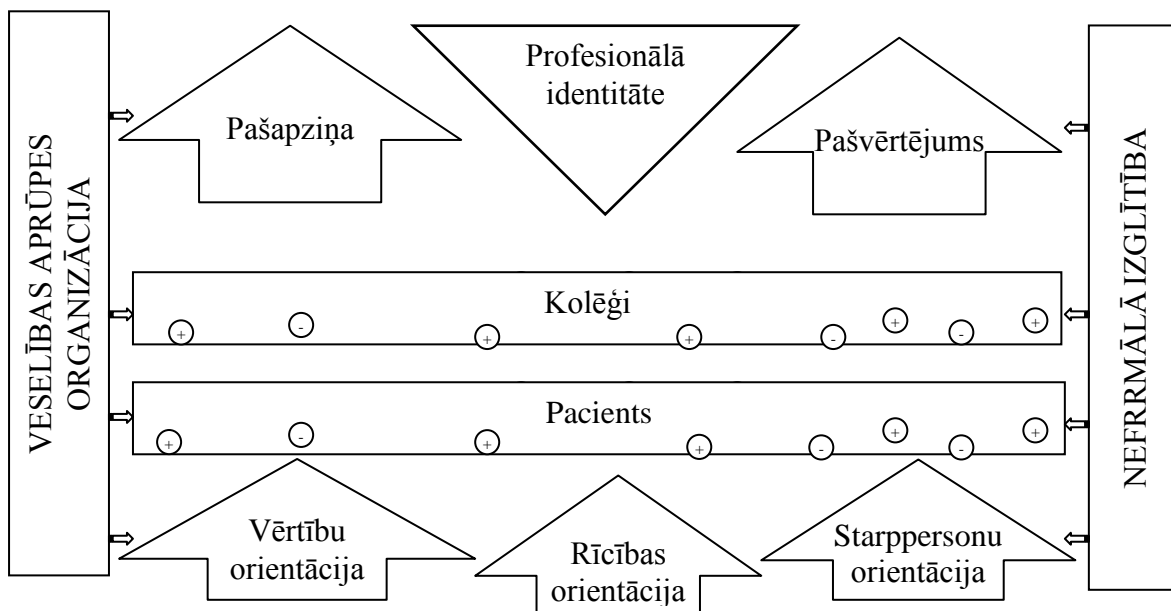
Profesionālās darbības periods pēc apjoma ir visplašākais. Laika posms, kad nostiprinās racionālā identitāte, kad cilvēks ar prātu izjūt savu piederību, sevi kā noteiktas profesijas pārstāvi. I. Plotnieks, rakstā „Personības pašizjūta un identitāte, to izpētes iespējas” raksta, ka „piederība pie darba komandas, ģimenes vai draugu pulciņa var ļoti būtiski ietekmēt identitātes veidošanos”(Meikšāne Dz., I. Plotnieks. 1998.; 5).

Profesionālās identitātes jēdziens atklāj vairāku komponentu saistību: individuālās **vērtības**, profesionālā **lietpratība**, **saskarsme**. Minētie komponenti ir māsas pamatvērtības, kas ir personības rīcības determinantes. Šajā periodā notiek nepieciešamo un obligāto mijiedarbības zonu paplašināšanās un māsas profesionālas identitātes socializācijas pilnveide. Līdztekus notiek māsas attieksmes kvalitātes pilnveide. Attieksme ir relatīvi noturīga, pozitīvi vai negatīvi vērtējoša reakcija, zināšanu, jūtu, uzskatu, gribas, rīcības veselums, kas izpaužas uzvedībā, dzīves veidā, interesēs, vērtību orientācijā (Garleja R. 2006.; 3). Labestība, kompetence, uzticamība, sirdsapziņa un saistību apzināšana un pildīšana tiek saukti par svarīgākajiem atribūtiem māsas profesionālā tēla veidošanā. Minētie

faktori ir vienlīdzīgi svarīgi līdzstatot kompetenci, līdzjūtību un drosmi, kas sabiedrības vērtējumā tiek atzītas kā lieliskas māsas īpašības.

Vērtības izveidojas audzināšanas, pieredzes un prakses rezultātā. Spējas var attīstīt, bet pašapziņas un pašcieņas simbioze ir nepieciešama, lai indivīds, konkrēti māsa, varētu ne tikai pilnvērtīgi iesaistīties profesionālo pienākumu veikšanā, pārstāvēt savu un kolēģu viedokli daudzšķautņainajā pacientu aprūpes procesā dažādos pacientu aprūpes līmeņos, bet arī lai kā personība varētu paust savas profesionālās grupas uzskatus sabiedrībā.

Māasai svarīgs ir pacientu, kolēģu atzinums, novērtējot viņas rīcību dažādos gadījumos, kad mācai, uztverot pacientu kā personību, jāspēj vienlaicīgi identificēt konkrētās situācijas vajadzību prioritātes, jāizjūt pacienta emocionālās un fiziskās labsajūtas sliekšnis, kā arī jāievēro ētiskās un profesionālās normas. Vērtējums mācai, veicot aprūpes darbības, gan komandas darbam, kurā māsa ir komandas loceklis, lai veiktu pasākumus pacienta veselības saglabāšanā, uzlabošanā un atjaunošanā, ir nozīmīgs, lai pastiprinātu vai noliegtu izveidojušos vērtību, attieksmju sistēmu, summāri veidojot māsas pašapziņu, kas būtībā ir pamats profesionālās identitātes apzināšanai. Profesionālās darbības periodā visspilgtāk notiek dažādo māsu lomu realizācija, integrācija, īslaicīgā vai garākā laika periodā. Šajā laikā apliecinās māsu profesionālās socializācijas prasmes un veidojas māsas pašapliecināšanās tēla veidols.

2.att. Māsu profesionālās identitātes attīstības determinantes
Determinants of nurses professional identity development

Māsu profesionālā identitāte ietver māsas profesionālās socializācijas kompetences, kas atspoguļojas kā zināšanas, spējas, prasmes, attieksmes un spriedums un prasa no māsas, kura ir "sākuma līmenī" jau praktizēt droši un efektīvi. Māsu darbības, veicot konkrētu uzdevumu vai demonstrējot praktiskās,

saskarsmes vai pedagoģijas prasmes saskarsmē gan ar pacientu, gan viņa tuviniekiem dažādu situāciju pacientu aprūpē, tiek vērtētas gan primāri - veselības aprūpes gadījuma kontekstā uzreiz pacienta klātbūtnē, gan sekundāri – pēc mijiedarbības fakta. Prasmju kopums kā pacientu - sabiedrības un pašu māsu profesionāļu vērtējumā kalpo kā pakāpiens profesionālai pašapziņai un pašvērtējumam, kas spēj ietekmēt māsas profesionālās identitātes aspektus kopumā.

Kopējā profesionālā tēla veidošanas mozaīkā būtiska nozīme ir vairākiem, bet ne tik redzamiem faktoriem: veselības aprūpes iestāžu kultūrai un vadībai, kas, zināmā mērā, var ietekmēt kopējo veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti, kā arī sekundāri pozitīvi vai negatīvi determinēt māsu pašapziņu, kas ir identitātes viena no sastāvdaļām, un ietekmēt māsas pašizjūtu, kas ir iekšējā stāvokļa komforta noteicējs. Māsas vērtības ir saistītas ar faktoriem, kas saista apmierinātību vai neapmierinātību ar darbu, jo, ja māsa ir neapmierināta ar darbu, viņa sevi distancē no pacientiem, no māsu uzdevumu pildīšanas.

Identitātes veidošanās procesu parasti ikdienā neakcentē, tas attīstās pakāpeniski: ikdienā, saskarsmē, mijiedarbībā, dažreiz vienam kolēģim no otra pārņemot labu piemēru, tradīcijas, stilu, domāšanas veidu, uzvedību, rezultātā veidojot vai uzturot profesionālo kultūru. Māsas līdzdalība veselības aprūpes iestāžu darbības attīstības stratēģijas apspriešanā, karjeras attīstības un izglītības iespējas ir svarīgas personīgā „Es” tēla attīstīšanā, kas realizējas kā pašapziņas un pašvērtējuma apzināšana uz kā fona veidojas profesionālā identitāte.

Trešajā profesionālās identitātes veidošanās posmā, kad dominē vērtību, rīcības un starppersonu orientācija, kā procesa sekmētāju var minēt neformālo izglītību, kas vienlaicīgi māsu profesijā ir obligāta. Zināšanas veido pašapziņu, sekojoši veido personas nosacītu stabilitāti, zināšanu pastāvīgumu. Zinošāks darbinieks spēj būt drošāks, spēj uzlabot savu pašapziņu, pilnvērtīgāk veikt paredzēto uzdevumu (Benson S.G., Dundis S. P. 2003.; 10). Profesionālā identitāte ir process, kura attīstību veido aspektu kopums un būtiska ir tā attīstības izpratne tagadnē un perspektīvās, jo „identitātes veidošanās process nav lineārs un identitāti kā veselumu, kā sistēmu nav iespējams izmērīt. Izmērīt var tikai atsevišķus identitātes aspektus” (Dirba J. 2003.; 2).

Veicot pilotpētījumu, tika iegūti 63 māsu viedokļi, novērtējot daļu no aspektiem, kuri veido māsu identitāti. Anketā tika vērtēti 30 profesionālās identitātes aspekti, tos sadalot trīs grupās: māsas individuālās un profesionālās vērtības, lietpratības un starppersonu faktori, kuri visi ir nozīmīgi komponenti māsu profesionālās identitātes izveidē, tos vērtējot pēc nozīmības. Tabulā atspoguļoti pēc māsu vērtējuma nozīmīgākie 19.

Respondentu sniegtās atbildes apliecina, ka māsām profesionālās identitātes tēls pārsvarā saistās ar zināšanām, atbildību, vērīgumu, godīgumu un uzticamību. Minētie prioritārie faktori kopumā atbilst arī sabiedrības veidotam stereotipam māsas tēlam kopumā.

1.tabula

Māsu profesionālo identitāti veidojošie faktori māsu vērtējumā
The factors affecting Nurses professional identity evaluated by nurses
 (63 respondents)

	Ļoti svarīgi	Svarīgi	Daļēji svarīgi	Mazsvarīgi	Nesvarīgi
Atbildība	57	6			
Godīgums	42	21			
Uzticamība	41	20	2		
Savaldība	46	26	1		
Noteiktība	16	14			
Iecietība	34	28	1		
Izpalīdzība	24	38	1		
Drosme	26	26	10	1	
Vērigums	43	18	2		
Zināšanas	47	16			
Profesionālās prasmes	44	18			
Refleksijas prasmes	16	41	4	1	1
Kritiskās domāšanas prasmes	17	39	6	1	
Zinātniskās prasmes	9	37	15	1	1
Attieksme pret pacientiem	46	17			
Attieksme pret kolēģiem	30	33			
Komunikāciju prasmes	44	19			
Pašapziņa	18	43	2		
Pašvērtējums	23	40			

Māsas uzskata, ka būtiska nozīme ir māsas izglītojošam, psiholoģiskam atbalstam, lai pacients spētu būt realitāti, izstrādāt uzvedības perspektīvas, plānojot vidi, attieksmi, kas var pārveidot indivīda gaidas, uzskatus un kognitīvās iemaņas, organizējot darbību tā, lai sasniegtu mērķi. Strādājot ar pacientu, māšai būtiski ir izprast un paredzēt indivīda vai grupas uzvedību un, nepieciešamības gadījumā, noteikt metodes, ar kuru palīdzību pacienta attieksmes var mainīt, bet māsas pašas, vērtējot sevi, ir patiesas, ka ne vienmēr to spēj.

Māsu izpratne par faktoriem, apskatot dažādu lomu, pienākumu spektru, ko māsa pilda profesijā, ņemot vērā dažādu kultūru ietekmi, kā arī vērtējot ētisko principu nozīmību, izglītības turpināšanu un sadarbību ar kolēģiem ir nozīmīga komponente māsu identitātes attīstībā.

Secinājumi

Conclusions

1. Māsu profesionālās identitātes veidošanās ir komplicēts multidimensiāls process, kas ietver personīgās vērtības un profesionālas socializācijas kompetences, kas veidojas audzināšanas, izglītības, pieredzes un prakses rezultātā.
2. Profesionālas identitātes izveidē nozīme ir pašapziņas un pašvērtējuma apzināšanai, kas, gan pašu māsu vērtējumā, paliek sekundārā plānā, jo kā

prioritāri tiek izvirzīti profesionālie aspekti un starppersonu faktori, kas orientēti uz pozitīvu sadarbību ar indivīdu/pacientu.

3. Māsas vairāk ir orientētas uz praksi. Pētījumā kā mazāk nozīmīgus atzīmē aspektus, kuru attīstību veicina izglītības process: refleksija, kritiskā domāšana, zinātniskā pieeja.
4. Pētījums ir turpināms, lai noskaidrotu, kā attīstās māsu vērtību sistēma un kāds ir pacientu viedoklis par māsas profesionālo identitāti veidojošiem faktoriem.

Summary

Process of formation of the professional identity of a nurse is not unambiguous. This process is related to synthesis of self-image of a nurse, values, self-esteem and self-evaluation simultaneously with application of her / his professional skills in the process of health promotion, maintenance or recovery of patients. Intensifications, including assessment from patients, colleagues and society, play an important role in formation of the professional identity.

Literatūra

Bibliography

1. Ābele, A. (2002). Topošo sporta pedagogu prioritārās vērtības. R.: *LU Zinātniskie raksti J. Krastiņa redakcija* 2002.g. Nr. 655
2. Dirba, J. (2003). *Latvijas iedentitāte: pedagoģiskais aspekts*. R.: RaKa, 136 lpp.
3. Garleja, R. (2006). *Cilvēkpotenciāls sociālā vidē*. R.: RAKA, 199 lpp.
4. Geidžs, N.L.; Berliners, D.C. (1999). *Vispārīgā pedagoģija*. R.: Zvaigzne ABC, 662 lpp.
5. Meikšāne, Dz., Plotnieks, I. (1998). *Personības pašizjūta un identitāte. Plotnieks I. Personības pašizjūta un identitāte, to izpētes iespējas*. R.: SIA „Mācību apgāds NT”, 203 lpp.
6. *Pedagoģijas terminu vārdnīca*. (2000) .Autoru kolektīvs V. Skujiņas vadībā. R.: Apgāds Zvaigzne, 248 lpp
7. Priede Kalniņa, Z. (1998). *Māsas prakse pamatota teorijā*. Heritage Printing/Graphic Milwaukee, WI USA, 210 lpp.
8. Benner, P. (1984). *From Novice to Expert Addison*. Wesley Publishing Company, 307 lpp.
9. Peplau, H.E. (2011). *Interpersonal Relations in Nursing: A Conceptual Frame of Reference for Psychodynamic Nursing*. Springer Publishing Company, 360 lpp. Skatīts 12. 12. 2011.
10. Benson, S.G., Dundis, S. P. (2003). Understanding and motivating health care employees: integrating Maslow's hierarchy of needs, training and technology. *Journal of Nursing Management*, 2003, 11, 315–320. Skatīts 10.10.2011.
11. Kalisch, B. J., & Kalisch P.A. (1982). *Anatomy of the Image of the Nurse: Dissonant and Ideal Models*. Skatīts 10.10. 2011.
12. Shinnyashiki, G. T., Mendes, I. A. C., Trvizan, M. A. (2006). A Day R. Professional socialization: Students becoming Nurses. *Rev atino – am Enfermagem*. 2006.julho-agosto; 14(4) 602 lpp. Skatīts 12. 12. 2011.
13. Shisler, C. M. (2007). Evaluating your nursing collection: a quick way to preserve nursing history in a working collection. *J Med Libr Assoc*. 2007 July; 95(3): 278–283. Skatīts 12. 12. 2011.

14. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=44108> skatīts 5.01 2012.
15. <http://visc.gov.lv/saturs/profizgl/standarti/ps0146.pdf> skatīts 5.01 2012.

<p>Gunta Bēta Rīga Stradiņš' University, Latvia Rinķu iela 24/26, Liepāja, LV 3405, Latvia E- mail: Gunta.Beta@rsu.lv Phone: +371 63484633; +371 26739382</p>
